

DEBIUTY

Pojęcie narażenia na bezpośrednie niebezpieczeństwo w rozumieniu art. 160 § 1 k.k. w świetle orzecznictwa sądowego

DOI:10.53024/8.2.50.2023

BEATA PIEKŁO*

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest poddanie analizie orzecznictwa Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, dotyczącego pojęcia narażenia na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w ujęciu art. 160 § 1 k.k., a finalnie udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy orzecznictwo sądowe jest w tym zakresie jednolite, czy też występują problemy interpretacyjne, których rozwiązanie wymaga ingerencji ustawodawcy.

Słowa kluczowe: przestępstwo, narażenie, bezpośrednie niebezpieczeństwo

WPROWADZENIE

Zdrowie i życie są to wartości (z aksjologicznego punktu widzenia) usytuowane najwyżej w hierarchii dóbr chronionych przez polski system prawny. Konstytucja RP w art. 68 ust. 1 stanowi, że każdemu przysługuje prawo do ochrony zdrowia, natomiast w art. 38 zagwarantowana została prawna ochrona życia ludzkiego¹. Istotne jest, aby zmierzać do zminimalizowania zagrożenia dla tych dóbr. Bez zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony życia i zdrowia ludzi trudno mówić o realizacji funkcji ochronnej państwa, znajdującej swą podstawę w art. 5 Konstytucji RP.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny² zawiera stosowną dla wskazanej ochrony regulację w rozdziale XIX zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu”. Ustawodawca zdecydował się na kryminalizację czynów narażają-

* Studentka Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie; ORCID 0009-0000-0241-9516.

¹ Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.

² Tekst jedn. Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm. (dalej jako: k.k.).

cych na niebezpieczeństwo te dobra w bardzo szerokim zakresie. W związku z tym, z prawnokarną reakcją mamy do czynienia w przypadku zachowań stwarzających jeszcze bardzo odległe niebezpieczeństwo dla życia i zdrowia ludzkiego³. Penalizacji podlega niekiedy nie samo naruszenie dobra, ale etap poprzedzający to naruszenie, polegający na narażeniu dobra na niebezpieczeństwo naruszenia i towarzyszące temu wysokie prawdopodobieństwo wystąpienia ujemnych (negatywnych) skutków dla dobra prawnego.

Przykładem przepisu, w którym karnoprawna ochrona występuje na etapie bezpośrednio poprzedzającym spowodowanie uszczerbku dla dobra prawnego, jest art. 160 § 1 k.k. (typ podstawowy), zgodnie z jego brzmieniem „kto naraża człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”. Przedmiotem ochrony przewidzianej w art. 160 k.k. jest życie i zdrowie człowieka od rozpoczęcia porodu (wystąpienia skurczów macicy, dających postęp porodu), a w wypadku operacyjnego zabiegu cesarskiego cięcia kończącego ciążę – od podjęcia czynności zmierzających do przeprowadzenia tego zabiegu⁴. Przedmiotem czynności wykonawczej jest człowiek. Przepis stypizowany w art. 160 § 1 k.k. należy do grupy tzw. przestępstw z narażenia konkretnego, charakteryzujących się tym, że skutek przejawia się w wystąpieniu stanu bezpośredniego niebezpieczeństwa dla chronionego prawem dobra. Jest to taki szczególnie układ sytuacyjny, w którym zachodzi wysoka ryzykowność wystąpienia szkody dla dobra prawnego (jednocześnie chodzi w takiej sytuacji jedynie o możliwość urzeczywistnienia skutku w postaci naruszenia dobra, nie natomiast o konieczność jego zrealizowania)⁵. Ze względu na to, że do znamion typu czynu zabronionego należy znamię określające skutek zachowania się sprawcy, zakwalifikujemy je do przestępstw materialnych (skutkowych), co oznacza że do jego popełnienia konieczne jest wystąpienie skutku w postaci narażenia na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka. Art. 160 § 1 k.k. przewiduje dwa rodzaje skutku: pierwszym jest narażenie na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia, drugim zaś narażenie na bezpośrednie niebezpieczeństwo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (w rozumieniu art. 156 k.k.). W przepisie występuje pomiędzy nimi spójnik „albo”, tj. kwantyfikator alternatywy rozłącznej. O ile niebezpieczeństwo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu może mieścić się w niebezpieczeństwie utraty życia, o tyle relacja odwrotna nie zachodzi. Przypisanie skutku w tym przypadku wymaga więc jego konkretyzacji⁶.

³ M. Dudzik, *Prawo karne wobec narażenia życia i zdrowia ludzkiego na niebezpieczeństwo*, Warszawa 2014, s. 9.

⁴ Uchwała SN z 26.10.2006 r., I KZP 18/06, OSNKW 2006, nr 11, poz. 97.

⁵ Wyrok SN z 08.06.2010 r., III KK 408/09, LEX nr 598846; zob. M. Bielski, *Prawnokarne przypisanie skutku w postaci konkretnego narażenia na niebezpieczeństwo – uwagi na marginesie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2004 r.*, V Kk 37/04, „Przegląd Sądowy” 2005, nr 4, s. 123.

⁶ Wyrok SN z 04.01.2022 r., III KK 411/21, LEX nr 3287205.

O przypisaniu odpowiedzialności karnej za czyn z art. 160 § 1 k.k. nie przesądza zaistnienie rzeczywistej szkody u osoby narażonej (nie jest konieczne wystąpienie skutku śmiertelnego lub uszczerbku na zdrowiu), zaś zachowanie sprawcy naruszające wynikające z wiedzy i doświadczenia reguły postępowania z takimi wartościami, jak życie i zdrowie, sprowadzając tym samym niedające się zaakceptować prawdopodobieństwo ich naruszenia. Nie chodzi w omawianym przykładzie jedynie o wywołanie owego bezpośredniego niebezpieczeństwa utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu – skutek czynu, o którym mowa, może przyjąć również postać zwiększenia stopnia narażenia na to niebezpieczeństwo, które wystąpiło już wcześniej. Warunkiem przypisania oskarżonemu występku z art. 160 § 1 k.k. jest takie pozytywne działanie sprawcy polegające na przeniesieniu danej osoby z położenia bezpiecznego w niebezpieczne bezpośrednio dla życia lub zdrowia⁷ (lub ze stanu niebezpiecznego w bardziej niebezpieczny). Ponadto omawiany czyn karalny należy zakwalifikować do grupy przestępstw powszechnych, co wskazuje na to, że sprawcą może być każda osoba zdolna do odpowiedzialności karnej (podmiot typu czynu zabronionego nie jest sprecyzowany). Strona podmiotowa przestępstwa z art. 160 § 1 k.k. polega na umyślności, która może przybrać formę zamiaru bezpośredniego, co oznacza, że sprawca ma chęć popełnienia przestępstwa lub alternatywnie może wystąpić jako zamiar ewentualny, gdzie sprawca przewiduje możliwość narażenia czyjegoś życia lub spowodowania znacznego uszczerbku na zdrowiu i zgadza się podjąć to ryzyko⁸. Dany czyn zagrażać ma indywidualnemu bezpieczeństwu konkretnej osoby (inaczej niż w przypadku art. 163 k.k., czy też art. 165 k.k.), należy do przestępstw z narażenia indywidualnego, na gruncie których zasięg zagrożenia ogranicza się do pojedynczej osoby lub konkretnych osób. Granicę odpowiedzialności za narażenie indywidualne wyznacza odpowiedzialność karna za narażenie „powszechne” (zbiorowe).

POJĘCIE NARAŻENIA

W polskiej doktrynie prawa karnego występuje podział czynów karalnych ze względu na sposób atakowania dobra prawnego, przy czym wyróżniamy przestępstwa z naruszenia (dobro prawne doznaje uszczerbku np. art. 278 k.k.) oraz te z narażenia (zachowanie sprawcy generuje niebezpieczeństwo dla dobra prawnego, ale wprawdzie nie zostaje ono naruszone). Powyższe rozumowanie zbiega się z realnoznaczeniową definicją „narażenia”, która oznacza tyle co „wystawienie kogoś lub czegoś na niebezpieczeństwo, na działanie czegoś szkodliwego lub sprawienie, że ktoś doznał nieprzyjemności”⁹. W kontekście przestępstw z narażenia możemy rozróżnić grupę z narażenia abstrakcyjnego, gdzie podstawą odpowiedzialności jest

⁷ Wyrok SN z 03.10.1973 r., IV KR 256/73, LEX nr 21578.

⁸ Wyrok SA w Szczecinie z 26.04.2018 r., II AKa 48/18, LEX nr 2668036.

⁹ *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/narazi%C4%87.html> [dostęp: 29.05.2023].

samo zachowanie się sprawcy, a penalizacja takich zachowań obejmuje dostrzeżenie możliwej, choć niesprecyzowanej szkody, jaka może z niego wyniknąć – niebezpieczeństwo ma charakter abstrakcyjny. Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego (art. 178a § 1 k.k.) jako samodzielny typ rodzajowy czynu zabronionego stanowi klasyczny przykład przestępstwa abstrakcyjnego narażenia na niebezpieczeństwo¹⁰. Do drugiej grupy należą przestępstwa z narażenia konkretnego, o których mowa wówczas, gdy oprócz samego zachowania sprawcy występuje konsekwencja tego zachowania w postaci wywołania negatywnego skutku dla dobra prawnego. Jako przykład, jak już wcześniej wskazano, można zakwalifikować do tego zbioru art. 160 § 1 k.k. Narażenie, o jakim mowa w ww. przepisie, ma mieć charakter konkretny, ustawodawca wymaga, aby było to niebezpieczeństwo bezpośrednie. Bezpośredniość tę rozumieć należy bądź jako nieuchronne następstwo dalszego niebezpiecznego dla życia lub zdrowia rozwoju sytuacji, bądź jako wysokie prawdopodobieństwo jego wystąpienia¹¹. Jak słusznie stwierdził Sąd Rejonowy w Warszawie w wyroku z 15.02.2022 r., znamię czasownikowe „naraża” jest określeniem zbiorczym odnoszącym się do każdej postaci czy sposobu zachowania, który wywołuje stan bezpośredniego niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia. Sprawca musi więc naruszyć opartą na wiedzy i doświadczeniu regułę postępowania, która chroni te dobra przed zagrożeniem¹². Z zakresu działania ogólnej normy zawartej w tym przepisie wyłączone są jedynie te przypadki indywidualnego „narażenia na bezpośrednie niebezpieczeństwo”, które realizują ustawowe znamiona odrębnych, samoistnych typów czynów zabronionych stypizowanych w ustawie karnej (np. art. 158 § 1 i art. 159, 220 § 1 k.k.)¹³. Narażeniem nie musi być jedynie sprowadzenie niebezpieczeństwa (zagrożenia) dla dobra prawnego, ale może polegać też na jego znaczącym zwiększeniu.

POJĘCIE NIEBEZPIECZEŃSTWA

Pojęcie niebezpieczeństwa tłumaczone jest jako stan, sytuacja, położenie zagrażające komuś¹⁴. Niewiele jest w nim dokładności, dlatego dogmatyka prawa karnego usiłuje wypracować definicję niebezpieczeństwa posiadającą możliwie precyzyjne znaczenie. Wskazać trzeba, że pojęcie niebezpieczeństwa jest stopniowalne. Można zatem mówić o większym bądź mniejszym niebezpieczeństwie¹⁵. M. Cieślak pro-

¹⁰ M. Filipczak, *Przedpole zagrożenia dla dobra prawnego a opis czynu z art. 178a § 1 k.k.*, „Państwo i Prawo” 2015, nr 7, s. 97–110.

¹¹ Postanowienie SN z 26.01.2016 r., V KK 342/15, LEX nr 1977834.

¹² Wyrok SR w Warszawie z 15.02.2022 r., II K 151/19, LEX nr 3410431.

¹³ R. Kokot, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2021, teza C do art. 160.

¹⁴ *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/niebezpiecze%C5%84stwo.html> [dostęp: 29.05.2023].

¹⁵ G. Łabuda, *Przyczynek do koncepcji niebezpieczeństwa w prawie karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2004, nr 2, s. 78.

ponował użycie pojęcia niebezpieczeństwa w dwojakim znaczeniu. Dla określenia niebezpieczeństwa w znaczeniu węższym autor uznał za właściwe posługiwanie się nazwą „niebezpieczeństwo” (ta szczególnie cecha zjawiska, z uwagi na którą przedstawia ono groźbę), zaś w rozumieniu szerszym odpowiednie zastosowanie znajdzie termin „niebezpieczeństwo” (zjawisko przedstawiające sobą groźbę dla jakiegoś przedmiotu). Niebezpieczeństwo w znaczeniu szerszym może być ujmowane z kolei w trojakim sensie: jako niebezpieczna sytuacja, czyli pewien stan rzeczy, z którego wynikać może szkodliwy skutek, jako niebezpieczny przedmiot – źródło groźby, wreszcie jako niebezpieczne zachowanie się¹⁶.

W doktrynie prawa karnego utrzymuje się spór odnośnie do dwóch przeciwstawnych koncepcji natury niebezpieczeństwa, a mianowicie dotyczący obiektywnego czy też subiektywnego charakteru niebezpieczeństwa. M. Cieślak podniósł, że niebezpieczeństwo w szerszym znaczeniu jest czymś obiektywnym, tzn. istniejącym poza naszą świadomością bytem, który posiadają wszystkie zjawiska pozwalające na ujęcie pojęcia niebezpieczeństwa z różnych stron (niebezpieczna sytuacja, niebezpieczne zachowanie, niebezpieczny przedmiot)¹⁷. Natomiast na oznaczenie subiektywności niebezpieczeństwa używa się określeń typu stan świadomości bądź treść aktu myślenia o zabarwieniu emocjonalnym¹⁸. Podzielić należy pogląd, że niebezpieczeństwo w zarówno szerszym, jak i węższym znaczeniu ma charakter obiektywny. M. Dudzik wskazał, że należy podkreślić wpływ czynników ocennych na pojęcie niebezpieczeństwa, które dotyczą powiązań przyczynowych między zjawiskami a spodziewanymi następstwami, jak również – w sensie wartościującym – określonych, zagrożonych interesów¹⁹.

W piśmiennictwie niejednokrotnie podkreślano, że niebezpieczeństwo w momencie zaistnienia odznacza się jedynie potencjalną możliwością wystąpienia ujemnego skutku – nigdy zaś jego koniecznością. Inne zdanie w tym aspekcie wskazał A. Spotowski, zauważając, że jeśli uznajemy sytuację, gdzie w ramach niebezpieczeństwa skutek ujemny jedynie może wystąpić, należałoby również zaaprobować stanowi rzeczy, w którym nastąpienie owego skutku jest koniecznością. Winno się więc uznać, że w granicach niebezpieczeństwa leżą oba te przypadki²⁰.

Niewątpliwie prawnokarnie relewantne nie jest każde niebezpieczeństwo naruszenia dobra prawnego. Gdyby bowiem uznać, że każde prawdopodobieństwo naruszenia dobra prawnego jest penalizowane, trzeba by uznać, iż normy prawa karnego zakazują każdego takiego prawdopodobieństwa, co w dalszej perspektywie

¹⁶ M. Cieślak, *Pojęcie niebezpieczeństwa w prawie karnym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1955, s. 152.

¹⁷ *Ibidem*, s. 154 i nast.

¹⁸ T. Hanausek, *Uwagi o naturze niebezpieczeństwa jako zjawiska obiektywnego i dynamicznego*, Warszawa 1959, s. 70.

¹⁹ M. Dudzik, *op. cit.*, s. 7.

²⁰ A. Spotowski, *Funkcja niebezpieczeństwa w prawie karnym*, Warszawa 1990, s. 37.

prowadziłoby do sytuacji, w której nie można byłoby uczynić kompletnie niczego²¹. Podejmując się więc rozważań na temat niebezpieczeństwa w prawie karnym, nie należy przechodzić obojętnie obok kwestii wzajemnych relacji tego pojęcia do zagadnienia prawdopodobieństwa nastąpienia skutku ujemnie wartościowanego. W doktrynie i literaturze brak jednakże jest jednolitego stanowiska odnośnie do słuszności stosowania terminu prawdopodobieństwa w ramach definicji niebezpieczeństwa. Próba ustalenia, jaki stopień prawdopodobieństwa jest akceptowalny, a w jakim natężeniu prawdopodobieństwo to staje się relewantne dla dogmatyki prawa karnego, jest niewątpliwie problematyczne i prowadzi do wielu rozbieżności. Należy wyraźnie podkreślić, że ujemna wartość niebezpieczeństwa zależy od relacji między stopniem ujemnej wartości możliwych (przewidywalnych) konsekwencji a prawdopodobieństwem ich wystąpienia. Skłania to do wniosku przyjętego w literaturze przedmiotu, że w miarę wzrostu wagi skutku ujemnego, rozszerzeniu ulega zakres sytuacji uznanych za niebezpieczne. Jak słusznie stwierdził A. Spotowski, można uznać, że stopień prawdopodobieństwa, jaki jest wymagany i wystarczający do przyjęcia niebezpieczeństwa, jest odwrotnie proporcjonalny do wagi zagrażającego skutku ujemnego. Niebezpieczeństwem jest więc pewien stan rzeczy charakteryzujący się prawdopodobieństwem nastąpienia ujemnego skutku, a gdy zasłóść ta cechuje się stopniem prawdopodobieństwa odpowiednim do wagi owego skutku w postaci naruszenia dobra prawnego, mamy do czynienia z niebezpieczeństwem prawnokarnie relewantnym²².

Przez niebezpieczeństwo z art. 160 k.k. należy rozumieć obiektywną sytuację, czyli pewien szczególny układ rzeczy i zjawisk, z którego rozwojem zachodzi wysokie prawdopodobieństwo nastąpienia uszczerbku w dobrach prawnych. Tak rozumiane niebezpieczeństwo jest znamieniem typu czynu zabronionego i musi być w każdym postępowaniu ustalone dla przyjęcia odpowiedzialności za dokonanie. Prawdopodobieństwo ziszczenia się następstw opisanych w dyspozycji tego przepisu musi być więc realne, a nie tylko potencjalne. Układ, o którym mowa, charakteryzuje określona dynamika, przechodzenie z jednego stanu w inny. Stan niebezpieczeństwa, będąc sam w sobie zmianą w świecie zewnętrznym, może prowadzić również do dalszych zmian²³. Przypisanie skutku z art. 160 k.k. wymaga dwukrotnego odniesienia się do zagadnień probabilistycznych, tzn. do ustalenia, że – po pierwsze – swoim nieodpowiednim zachowaniem sprawca zwiększył ponad społecznie dopuszczalną miarę prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnego skutku oraz że – po drugie – skutek ów przybrał postać realnego, znaczącego wzrostu niebezpieczeństwa (tzn. prawdopodobieństwa) utraty życia przez inną osobę. Mówiąc jeszcze inaczej – negatywnie

²¹ G. Łabuda, *op. cit.*, s. 92.

²² A. Spotowski, *Funkcja niebezpieczeństwa w prawie karnym*, Warszawa 1990, s. 47, 69.

²³ R. Kokot, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, teza C do art. 160; M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, *Komentarz do art. 117–277*, red. A. Zoll, Warszawa 2013, s. 416.

oceniane zachowanie sprawcy realizuje znamiona przestępstwa stypizowanego w art. 160 k.k., gdy istotnie zwiększa ono prawdopodobieństwo znaczącego wzrostu niebezpieczeństwa dla zdrowia i życia człowieka. W sytuacji ustalenia jedynie nieodpowiedniego zachowania sprawcy bez wskazania, w jaki sposób zwiększona została ponad społecznie dopuszczalną miarę prawdopodobieństwa wystąpienia negatywnego skutku oraz nie wykazując, że ów skutek przybrał postać realnego, znaczącego wzrostu niebezpieczeństwa (tzn. prawdopodobieństwa) utraty życia przez inną osobę, nie jest możliwe przypisanie odpowiedzialności za występki z art. 160 k.k.²⁴

Był przestępstwa z art. 160 § 1 k.k. zależy nie od wystąpienia jakiegokolwiek niebezpieczeństwa, ale takiego które można zdefiniować jako bezpośrednie i konkretne, tzn. jest to tak wysokie prawdopodobieństwo nastąpienia skutku w postaci śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, że w każdej chwili ów skutek może nastąpić. Chodzi o sytuację, w której pomiędzy samym zagrożeniem a wyżej wymienionym skutkiem brak jest jakichkolwiek ogniów pośrednich, a następny etap w rozwoju sytuacji to już śmierć człowieka albo ciężki uszczerbek na zdrowiu²⁵. Cechy bezpośredniości nie należy utożsamiać z natychmiastowym zrealizowaniem skutku określonego w dyspozycji art. 160 § 1 k.k., wystarczy zaś żeby niebezpieczeństwo to było nieuniknione lub co najmniej wysoce prawdopodobne w dającej się przewidzieć przyszłości. Jednak, w przypadku czasowej rozbieżności pomiędzy działaniem a skutkiem, powinien zostać wykazany automatyzm dowodzący co najmniej wysokiego prawdopodobieństwa jego zaistnienia. Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 28.04.2022 r., określenie „bezpośrednie” wyklucza możliwość objęcia nim przypadków, w których niebezpieczeństwo wprawdzie istnieje, ale jego realizacja zależy od ewentualnych dalszych działań sprawcy bądź innych osób²⁶. Bez znaczenia dla przyjęcia realizacji znamienia bezpośredniego niebezpieczeństwa jest to, czy trwało ono długo, a więc było rozciągniętym w czasie „stanem zagrożenia” dla dóbr prawnych (niebezpieczeństwo nieprzemijające, permanentne), czy też stanowiło raczej „akt zagrożenia”, który wkrótce się zakończył. Zilustrować można to stanem faktycznym, w którym sprawca wyrzuca ciężki przedmiot z dużej wysokości przez okno, narażając na bezpośrednie niebezpieczeństwo życie i zdrowie przechodniów. W tym przypadku stan zagrożenia trwa więc tak długo (względnie tak krótko), jak długo trwa lot wyrzuconego przez okno przedmiotu, a więc do chwili jego zderzenia się z powierzchnią, kiedy to niebezpieczeństwo ustaje, chyba że przedmiot ów posiada inne szczególne właściwości, które stan ten przedłużą (np. wyrzucenie ciężkiego naczynia z niebezpieczną, trującą cieczą), wynikać on już jednak będzie nie

²⁴ Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 23.03.2021 r., IV Ka 110/21, LEX nr 3165861.

²⁵ J. Lachowski, A. Marek, *Prawo karne. Zarys problematyki*, Warszawa 2018, s. 320.

²⁶ Wyrok SN z 28.04.2022 r., II KK 216/21, OSNK 2022, nr 9, poz. 33.

z powiązania masy tego przedmiotu z siłą grawitacji, ale z innych właściwości (przymiotów) tkwiących w wyrzuconej rzeczy²⁷.

Realność zagrożenia warunkująca cechę bezpośrednio niebezpieczeństwa wynika nie tylko z charakteru tego niebezpieczeństwa, ale także innych okoliczności (czas, miejsce, sytuacja) mogących decydować o stopniu prawdopodobieństwa znalezienia się dóbr prawnych w takim stanie (np. wykopanie głębokiego dołu i pozostawienie go w stanie niezabezpieczonym „na odludziu” lub w miejscu uczęszczanym, pozostawienie odkrytej studzienki kanalizacyjnej w ciągu dnia lub w porze nocnej, rozpylenie szkodliwych dla zdrowia substancji w zamkniętym pomieszczeniu lub w przestrzeni otwartej). Wprost zwrócił na to uwagę SN w tezie uzasadnienia jednego orzeczeń przyjmując, iż przechowywanie silnie działającego trującego środka na oddziale szpitalnym w szafce obok leków stwarza bezpośrednio niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia pacjentów tego oddziału, gdyż w każdej chwili może być on pomyłkowo użyty do celów leczniczych. Fakt zaistnienia takiej pomyłki jest wysoce prawdopodobny i realnie możliwy w każdym czasie²⁸.

Sporne jest, na gruncie zarówno orzecznictwa, jak i doktryny, czy czyn z art. 160 § 1 k.k. może być popełniony jedynie w formie działania, czy również w akcie zaniechania. Część autorów sugeruje, że powinno się przyjąć stanowisko, zgodne z którym należałoby zaakceptować obie formy aktywności. V. Konarska-Wrzosek kwestionuje pogląd, że odpowiedzialność karna z art. 160 § 1 k.k. dotyczy wyłącznie czynów z działania. Zauważa, że słowo „naraża” użyte w ustawie nie ogranicza zachowania sprawcy do jednej formy czynu, a ponadto aprobejuje rozgraniczeniu obowiązku o ściśle oznaczonej treści (o którym mowa w art. 160 § 2 k.k.) od obowiązku przeszkodzenia społecznie szkodliwemu skutkowi, który to obowiązek obciąża nie jakiś ściśle określony krąg podmiotów zobowiązanych do opieki i dbania o bezpieczeństwo konkretnych osób, lecz każdego, kto z powodu podjęcia wcześniej jakiejś specyficznej czynności zobowiązany zostaje tym samym zapobieżenia nastąpienia ujemnych skutków wobec bliżej nieoznaczonych osób²⁹. Podobny pogląd zaprezentował Sąd Apelacyjny w Krakowie, przyjmując, że znamię narażenia nie musi wynikać z działania, ale także z zaniechania jak w razie pozostawienia małego dziecka przy otwartym oknie na wysokości, niezabezpieczenia przed nim głębokiej studni i pozostawienia go w jej pobliżu bez opieki itd. i to nawet bez skutku w postaci obrażeń ciała czy śmierci³⁰. Do takiego rozumowania przychyła się także A. Marek³¹. Wszyscy ci autorzy stoją więc na stanowisku, że zarówno typ podstawowy przestępstwa z art. 160 § 1 k.k., jak i jego odmiana kwalifikowana z art. 160 § 2 k.k. mogą

²⁷ R. Kokot, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, teza C do art. 160.

²⁸ *Ibidem*; zob. wyrok SN z 27.10.1983 r., II KR 219/83, OSNKW 1984, nr 5-6, poz. 54.

²⁹ V. Konarska-Wrzosek, [w:] A. Lach, J. Lachowski, T. Oczkowski, I. Zgoliński, A. Ziółkowska, V. Konarska-Wrzosek, *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. III, Warszawa 2020, teza 4 do art. 160.

³⁰ Wyrok SA w Krakowie z 07.09.2005 r., II AKa 162/05, KZS 2005, nr 10, poz. 26.

³¹ A. Marek, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, teza 5 do art. 160.

być popełnione w obu formach czynu, tj. tak przez działanie, jak i przez zaniechanie. Przeważający w nauce i orzecznictwie jest pogląd, że typ podstawowy z art. 160 k.k. może zostać zrealizowany wyłącznie poprzez działanie sprawcy, wykluczyć zaś należy możliwość realizacji znamion tego typu w wyniku zaniechania. Przepisy z art. 160 § 1 i 2 k.k. różnią się pomiędzy sobą m.in. znamionami dotyczącymi podmiotu, a zwrócenie uwagi na tę różnicę ma również znaczenie dla oceny sposobu zachowania się sprawcy (działanie-zaniechanie). Przepis z art. 160 § 1 k.k. jest przestępstwem ogólnospawczym, natomiast z art. 160 § 2 należy do przestępstw o ograniczonym kręgu podmiotów i może być popełnione tylko przez osobę mającą obowiązek troszczenia się o osobę narażoną na niebezpieczeństwo. Skoro więc z porównania § 1 i 2 art. 160 k.k. wynika, że podmiotem przestępstwa, o którym mowa w § 1, może być tylko osoba niemająca obowiązku przeszkodzenia powstaniu sytuacji niebezpiecznej, tym samym § 1 stanowi o przestępstwie, które może być dokonane jedynie przez działanie³². Do takiej konstatacji przychylił się m.in. A. Zoll, wnioskując, iż zaniechanie jest podstawą odpowiedzialności za spowodowanie bezpośredniego niebezpieczeństwa tylko wtedy, gdy na sprawcy ciążył prawny, szczególnie obowiązek zapobiegnięcia narażenia na niebezpieczeństwo, czyli gdy są zrealizowane, od strony podmiotu czynu zabronionego, znamiona typu określonego w art. 160 § 2. Słuszne zatem będzie stwierdzenie, że przestępstwo określone w art. 160 § 1 k.k. może być popełnione tylko przez działanie³³.

Doktryna nie wypracowała także jednolitego stanowiska w odniesieniu do zagadnienia usiłowania przestępstwa narażenia na niebezpieczeństwo. Kwestia ta budzi istotne wątpliwości przede wszystkim dlatego, że już samo „przesunięcie” karalności czynu na etap poprzedzający dokonanie wymaga szczególnego uzasadnienia, a usiłowanie narażenia dobra na niebezpieczeństwo jeszcze bardziej oddala zachowanie sprawcy od naruszenia dobra chronionego prawem. Pojawia się w związku z tym pytanie, czy takie „podwójne” rozszerzenie pola karalności jest uzasadnione. Należałoby skłonić się ku opinii, prezentowanej przez przeważającą część autorów, zezwalającej na przyjęcie na konstrukcji usiłowania w stosunku do przestępstw z narażenia. Problem usiłowania powinno się rozważyć z osobna dla każdej kategorii narażenia. Ze względu na to, że usiłowanie nie stanowi samodzielnego typu czynu zabronionego, ale jest jedynie formą stadialną typu określonego w części szczególnej ustawy karnej, postać zamiaru charakteryzującego usiłowanie musi zostać każdorazowo odniesiona do strony podmiotowej konkretnego typu przestępstwa (zamiar charakteryzujący usiłowanie należy oceniać według tych samych kryteriów, według których oceniany jest zamiar charakteryzujący dokonanie). Oznacza to, że jeżeli ustawodawca w znamionach strony podmiotowej czynu zabronionego przewidział,

³² Wyrok SA w Łodzi z 09.03.1995 r., II AKr 40/95, Prok. i Pr.-wk 1995, nr 6, poz. 23.

³³ A. Zoll, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, Warszawa 2017, teza 9 do art. 160.

że karalność tego czynu zależy od dokonania go w zamiarze bezpośrednim, to zamiar bezpośredni musi charakteryzować także usiłowanie. Trzeba zauważyć, że czyn stypizowany jako umyślne narażenie dobra na konkretne niebezpieczeństwo oraz czyn kwalifikowany jako usiłowanie naruszenia tego dobra to zachowania różniące się stroną podmiotową, a zatem w istocie dwa zupełnie różne zachowania. Chodzi w omawianym problemie o ujemne wartościowanie czynu, który został podjęty z zamiarem dokonania przestępstwa konkretnego narażenia na niebezpieczeństwo, ale „zatrzymał się” na etapie bezpośrednio poprzedzającym dokonanie. Z pewnością usiłowanie narażenia dobra stanowiącego przedmiot zamachu na bezpośrednie i konkretne niebezpieczeństwo jest zachowaniem niebezpiecznym w ocenie społecznej, jest też zachowaniem naruszającym zakaz takiego postępowania zawarty w normie sankcjonowanej. Nie ma zatem powodów do wyłączenia zastosowania art. 13 § 1 k.k. w odniesieniu do tego typu czynów zabronionych³⁴. Przystępstwo narażenia z art. 160 § 1–2 k.k., z uwagi na skutkowy charakter, może być popełnione w formie usiłowania. Możliwe jest bowiem umyślne narażenie na niebezpieczeństwo konkretne w stadium przeddokonania, a więc zanim skutek w postaci bezpośredniego niebezpieczeństwa wystąpi. Karalne usiłowanie będzie więc zachodziło wtedy, gdy niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia stało się już realne, choć nie można określić go jeszcze mianem bezpośredniego³⁵.

RODZAJE NIEBEZPIECZEŃSTWA

W odniesieniu do rodzajów niebezpieczeństwa można wyróżnić: powszechne i indywidualne; pośrednie i bezpośrednie; abstrakcyjne i konkretne; potencjalne i realne.

Sformułować należy pytanie, jakie cechy wyróżniają niebezpieczeństwo powszechne od innych rodzajów niebezpieczeństw. Obowiązujący kodeks karny nie daje wyraźnych determinantów pozwalających sprecyzować, kiedy zachodzi niebezpieczeństwo powszechne. Jednocześnie należy zauważyć, że ustawa nie posługuje się sformułowaniem „niebezpieczeństwo indywidualne”, co prowadzi do konkluzji, że pozostałe przypadki niebezpieczeństwa, niemieszczące się w typie powszechnym, ocenione być powinny z punktu widzenia właśnie „niebezpieczeństwa indywidualnego”. Zakres pojęcia „niebezpieczeństwa powszechnego” zależy w dużej mierze od danej sytuacji, ale cechą która odróżnia go od pozostałych niebezpieczeństw jest to, że grożący skutek dotknąć może wiele podmiotów bliżej niesprecyzowanych³⁶. Przyjmuje się więc, że cechą rozgraniczającą „niebezpieczeństwo indywidualne” od „niebezpieczeństwa powszechnego” jest wielość zagrożonych osób. Zarówno

³⁴ A. Liszewska, *Usiłowanie przestępstwa narażenia na niebezpieczeństwo*, „Państwo i Prawo” 2012, nr 3, s. 20–33.

³⁵ A. Zoll, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz...*, teza 21 do art. 160; R. Kokot, [w:] *Kodeks karny. Komentarz...*, teza C do art. 160.

³⁶ A. Spotowski, *op. cit.*, s. 76–81.

w doktrynie, jak i judykaturze, pojawiają się rozbieżności odnośnie tego, ile to jest „wiele osób”. Według poglądów niektórych przedstawicieli doktryny prawa karnego ma to być co najmniej sześć osób³⁷, według innych powinno być ich co najmniej dziesięć³⁸. Niebezpieczeństwo, o którym jest mowa w art. 160 § 1 k.k., ma charakter niebezpieczeństwa indywidualnego, bowiem zagraża indywidualnie określonej osobie, co jednak nie wyklucza, że może zagrażać więcej niż jednej osobie.

Z bezpośrednim niebezpieczeństwem mamy do czynienia wówczas, gdy sprawca spowoduje sytuację mogącą w każdej chwili przekształcić się w zdarzenie zagrażające określonemu dobru prawnemu. W komentarzach podkreśla się związek bezpośredniości z wysokim stopniem prawdopodobieństwa³⁹. Znamię bezpośredniości przesądza o tym, że zagrożenie istnieje w danym czasie i jest realne, nie można opierać jego bytu na obawie, przypuszczeniu czy domniemaniu. Bezpośrednie niebezpieczeństwo ma miejsce nie tylko wtedy, gdy istnieje natychmiastowa groźba dla jakiegokolwiek dobra, ale i wtedy, gdy aczkolwiek groźba nie jest natychmiastowa – ale nieuchronna⁴⁰. Przeciwnieństwem bezpośredniego niebezpieczeństwa jest niebezpieczeństwo pośrednie. Będzie nim taka sytuacja, w której dla osiągnięcia poziomu bezpośredniości konieczne jest włączenie dalszych, a nie istniejących w konkretnym układzie przyczyn, wystąpienie dalszych zmian, co z reguły czyni owo niebezpieczeństwo odległym⁴¹. Stan niebezpieczeństwa typizowany jako skutek przestępstwa z art. 160 § 1 k.k. musi wiązać się z bezpośrednim zagrożeniem dla życia lub zdrowia. Niebezpieczeństwo staje się zaś bezpośrednio wówczas, gdy zachodzi sytuacja niewymagająca dla swojego dalszego rozwoju włączenia się w dany układ zdarzeń elementu dodatkowego, w szczególności zaś podjęcia ze strony sprawcy jakiegokolwiek działania dynamizującego ten układ w wyższym stopniu⁴².

W doktrynie prawa karnego znany jest już od lat, zwłaszcza dzięki dogmatyce niemieckiej, podział przestępstw na przestępstwa stwarzające niebezpieczeństwo konkretne lub abstrakcyjne. Można zaryzykować stwierdzenie, że niebezpieczeństwo abstrakcyjne oddalone jest od skutku w postaci naruszenia dobra prawnego bardziej niż niebezpieczeństwo konkretne. Jeśli zabronione jest nielegalne posiadanie broni, to m.in. właśnie dlatego, że w zachowaniu takim dopatrujemy się ryzyka jej użycia przez osobę do tego niepowołaną, co może powodować całkiem konkretne już niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia. Doświadczenie kauzalne pozwala nam zatem na wyselekcjonowanie zachowań prowadzących z określoną częstotliwością

³⁷ K. Buchała [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, t. 2, red. A. Zoll, K. Buchała, Warszawa 1999, s. 331.

³⁸ R.A. Stefański [w:] *System Prawa Karnego*, t. 8, red. L. Gardocki, Warszawa 2018, s. 184.

³⁹ O. Sitarz, *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*, [w:] *Prawo karne. Wykład akademicki*, red. T. Dukiet-Nagórska, O. Sitarz, Warszawa 2023, s. 584.

⁴⁰ Wyrok WSA w Bydgoszczy z 26.02.2018 r., II SA/Bd 1078/17, LEX nr 2469202.

⁴¹ J. Kulesza, *Przestępstwa z naruszenia i z narażenia*, [w:] *Prawo karne materialne*, red. J. Kulesza, Warszawa 2023, s. 184.

⁴² Wyrok SA w Białymstoku z 20.09.2017 r., II AKa 154/17, LEX nr 2369646.

do powstania niebezpieczeństwa dla dóbr prawem chronionych. Jeżeli niebezpieczeństwo takie uznamy za prawnokarnie relewantne oraz chcemy zapobiegać jego powstawaniu bez względu na ewentualny skutek, to nasuwa się od razu konstrukcja przestępstwa narażenia abstrakcyjnego, polegająca na opisaniu samego zakazanego zachowania. Można założyć, że penalizacji takich zachowań towarzyszy wyobrażenie o potencjalnych, choć bliżej nieokreślonych szkodach, które mogą z nich wynikać, toteż przestępstwa formalne są *par excellence* przestępstwami z narażenia na niebezpieczeństwo abstrakcyjne⁴³. Konstrukcja ta pozwala inkryminować już samo zachowanie naruszające reguły postępowania z dobrem prawnym, ponieważ obejmuje te działania, które z reguły i typowo prowadzą do naruszenia, bez względu na to, czy w konkretnym wypadku do niego doszło, czy też nie. Motywem legislacyjnym jest tu przekonanie, że jeżeli spośród wielu sytuacji niebezpiecznych określona ich liczba prowadzi do naruszenia dóbr prawnie chronionych, to redukcja liczby sytuacji niebezpiecznych implikuje minimalizację samych naruszeń⁴⁴. Konkludując, niebezpieczeństwo abstrakcyjne polega na potencjalnej możliwości wystąpienia danych skutków, nie natomiast rzeczywistej ich realizacji. Z kolei o przestępstwach narażenia konkretnego mówi się zazwyczaj wówczas, gdy ustawodawca określa w przepisie karnym charakter niebezpieczeństwa, tzn. wskazuje wyraźnie chronione dobro prawne. Możliwe jest przy tym ujmowanie ogólne przestępstwa narażenia konkretnego, pojawiające się w sytuacji, gdy przepis określa jedynie charakter niebezpieczeństwa, którego nie wolno spowodować, oraz ujmowanie dwuczłonowe, polegające na tym, że obok niebezpieczeństwa określany jest również sposób jego spowodowania. W obowiązującym kodeksie karnym narażenie na niebezpieczeństwo konkretne, jako ustawowe znamię typu czynu zabronionego, pojawia się relatywnie często⁴⁵. Przykładem tego rodzaju typizacji jest art. 160 § 1 k.k.

Niebezpieczeństwo zagrażające dobru chronionemu może być kwalifikowane jako realne, rzeczywiste, tzn. musi ono zachodzić obiektywnie, nie zaś tylko w wyobraźni sprawcy. Mylnie wyobrażone niebezpieczeństwo oznacza błąd sprawcy, który – w zależności od relacji zachodzącej między wartością dobra rzekomo zagrożonego oraz dobra poświęcanego – oceniać należy albo jako błąd co do kontratypu, albo jako błąd co do okoliczności wyłączającej winę. Oznacza to, że istnieje ono realnie w danym czasie⁴⁶. Zaś niebezpieczeństwo określone jako potencjalne może polegać jedynie na możliwości wystąpienia danego skutku, opierać się na uzasadnionych

⁴³ J. Giezek, *Ochrona dobra prawnego przed jego naruszeniem oraz narażeniem na niebezpieczeństwo*, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, red. M. Bojarski, Warszawa 2020, s. 106; I. Andrejew, *Ustawowe znamiona czynu. Typizacja i kwalifikacja przestępstw*, Warszawa 1978, s. 193.

⁴⁴ D. Gruszecka, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, s. 327.

⁴⁵ J. Giezek, *Ochrona dobra prawnego...*, s. 107.

⁴⁶ J. Giezek, *Niebezpieczeństwo grożące dobru prawnemu*, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, red. M. Bojarski, Warszawa 2020, s. 191.

przewidywaniach o spełnieniu się danej konsekwencji, w określonych okolicznościach przez odpowiednie działanie.

PODSUMOWANIE

W oparciu o przeprowadzone rozważania należy stwierdzić, że ze względu na wagę dóbr chronionych przez normę sankcjonowaną, zawartą w art. 160 § 1 k.k., jakimi są życie i zdrowie, właściwe jest zastosowanie penalizacji zachowań im zagrażających już na etapie poprzedzającym naruszenie owych dóbr. Niebezpieczeństwo czerpie swoją ujemną wartość z naruszenia, ale nie oznacza to, że owa ujemna wartość niebezpieczeństwa nie ma charakteru samodzielnego, *ergo* niebezpieczeństwo samo w sobie, niezależnie od uszkodzenia czy zniszczenia danego dobra, należy oceniać jako szkodliwe dla społeczeństwa, już bowiem jego stworzenie prowadzić może do naruszenia wskazanych dóbr, a ich właściwa ochrona wymaga właśnie zapobiegnięcia naruszenia. Jak trafnie wskazano w piśmiennictwie, każde zachowanie może być oceniane zarówno ze względu na skutek, jaki ono wywołuje, jak i – niezależnie od tego, czy ów skutek w ogóle został osiągnięty – ze względu na sens samej aktywności, jako takiej⁴⁷. Zapobieganie naruszeniom wiąże się nie tylko z ujemną wartością samych zamachów na społecznie akceptowane wartości, ale również z uznaniem, że już wytworzenie przez niebezpieczeństwo stanu niepewności (wynikającego z niebezpieczeństwa) co do dalszej ich egzystencji ma ujemną wartość.

Ustawodawca penalizuje w art. 160 § 1 k.k. narażenie na „bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu”. Bezpośredniość nie zachodzi wówczas, gdy na skutek działania sprawcy niebezpieczeństwo zaistniało, ale jego realizacja zależy od dodatkowych czynników, niezależnie od tego, jakie jest ich źródło⁴⁸. Podzielić należy pogląd, że jako skutek, o którym mowa w art. 160 k.k., można zakwalifikować nie tylko spowodowanie zagrożenia w sytuacji, w której przed zachowaniem sprawcy żadne niebezpieczeństwo pokrzywdzonemu nie zagrażało, ale także skutek ten będzie miał miejsce wtedy, gdy sprawca swoim zachowaniem zwiększa zagrożenie dla zachodzącego bezpośrednio niebezpieczeństwa⁴⁹.

Ponieważ karalność czynu zabronionego na podstawie art. 160 § 1 k.k. przesunięta została już na etap zagrożenia dobra prawnego, należy przyjąć, że karalne jest zasadniczo dokonanie tych przestępstw. Usiłowanie, z punktu widzenia strony przedmiotowej, karalne będzie wtedy, gdy zagrożenie stało się już realne, nie może być jednak określone jako bezpośrednie. Trafnie zwraca uwagę Sąd Najwyższy, że brak możliwości przypisania odpowiedzialności za spowodowanie ciężkiego uszczerbku

⁴⁷ J. Giezek, *Narażenie na niebezpieczeństwo oraz jego znaczenie w konstrukcji czynu zabronionego*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji”, 2002, t. 50, s. 114.

⁴⁸ Wyrok SA w Warszawie z 25.02.2022 r., II AKa 184/21, LEX nr 3333436.

⁴⁹ Wyrok SN z 04.01.2022 r., III KK 411/21, LEX nr 3287205.

na zdrowiu nie wyklucza możliwości ustalenia narażenia na powstanie takiego uszczerbku⁵⁰.

Analiza orzecznictwa nie wskazuje na konieczność nowelizacji art. 160 § 1 k.k., tzn. nie występują takie problemy interpretacyjne na gruncie tego przepisu, które nie mogą być rozwiązane w ramach wykładni sądowej. Natomiast z całą pewnością należałoby zastanowić się, czy brzmienie art. 165 § 1 k.k. nie wymaga ingerencji ustawodawcy, ze względu na posłużenie się określeniem „wiele osób”, którego wykładnia, tak w orzecznictwie, jak i w piśmiennictwie, jest rozbieżna, a zarazem za każdą z prezentowanych koncepcji przemawiają istotne argumenty. Problem ten jest istotny z punktu widzenia art. 160 § 1 k.k., bowiem wykładnia pojęcia „wiele osób” determinuje zakres ochrony wynikającej z tego przepisu.

BIBLIOGRAFIA

AKTY NORMATYWNE:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).

LITERATURA:

- Andrejew I., *Ustawowe znamiona czynu. Typizacja i kwalifikacja przestępstw*, Warszawa 1978.
- Bielski M., *Prawnokarne przypisanie skutku w postaci konkretnego narażenia na niebezpieczeństwo - uwagi na marginesie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2004 r.*, V Kk 37/04, „Przegląd Sądowy” 2005, nr 4.
- Buchała K., [w:] *Komentarz do Kodeksu karnego*, t. 2, red. A. Zoll, K. Buchała, Warszawa 1999.
- Cieślak M., *Pojęcie niebezpieczeństwa w prawie karnym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1955.
- Dąbrowska-Kardas M., Kardas P., *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, *Komentarz do art. 117-277*, wyd. IV, red. A. Zoll, Warszawa 2013.
- Dudzik M., *Prawo karne wobec narażenia życia i zdrowia ludzkiego na niebezpieczeństwo*, Warszawa 2014.
- Filipczak M., *Przedpole zagrożenia dla dobra prawnego a opis czynu z art. 178a § 1 k.k.*, „Państwo i Prawo” 2015, nr 7.
- Giezek J., [w:] D. Gruszecka, K. Lipiński, G. Łabuda, A. Muszyńska, T. Razowski, J. Giezek, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Giezek J., 2. *Ochrona dobra prawnego przed jego naruszeniem oraz narażeniem na niebezpieczeństwo*, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, red. M. Bojarski, Warszawa 2020.
- Giezek J., *Narażenie na niebezpieczeństwo oraz jego znaczenie w konstrukcji czynu zabronionego*, „Acta Universitatis Wratislaviensis Przegląd Prawa i Administracji” 2002, t. 50.
- Giezek J., *Niebezpieczeństwo grożące dobru prawnemu*, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, red. M. Bojarski, Warszawa 2020.
- Giezek J., *Ochrona dobra prawnego przed jego naruszeniem oraz narażeniem na niebezpieczeństwo*, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, red. M. Bojarski, Warszawa 2020.
- Gruszecka D., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021.

⁵⁰ A. Zoll [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz ...*, teza 21 i 21a do art. 160; zob. postanowienie SN z 24.11.2009 r., II KK 39/09, LEX nr 558347.

- Hanausek T., *Uwagi o naturze niebezpieczeństwa jako zjawiska obiektywnego i dynamicznego*, Warszawa 1959.
- Kokot R., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2021.
- Konarska-Wrzosek V., [w:] A. Lach, J. Lachowski, T. Oczkowski, I. Zgoliński, A. Ziółkowska, V. Konarska-Wrzosek, *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. III, Warszawa 2020.
- Kulesza J., *Przestępstwa z naruszenia i z narażenia*, [w:] *Prawo karne materialne*, red. J. Kulesza, Warszawa 2023.
- Lachowski J., Marek A., *Prawo karne. Zarys problematyki*, Warszawa 2018.
- Liszewska A., *Usiłowanie przestępstwa narażenia na niebezpieczeństwo*, „Państwo i Prawo” 2012, nr 3.
- Łabuda G., *Przyczynki do koncepcji niebezpieczeństwa w prawie karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2004, nr 2.
- Marek A., *Stopień społecznego niebezpieczeństwa*, Toruń 1970.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Sitarz O., *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*, [w:] *Prawo karne. Wykład akademicki*, red. T. Dukiet-Nagórska, O. Sitarz, Warszawa 2023.
- Spotowski A., *Funkcja niebezpieczeństwa w prawie karnym*, Warszawa 1990.
- Stefański R.A., [w:] *System Prawa Karnego*, t. 8, red. L. Gardocki, Warszawa 2018.
- Zoll A., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz do art. 117–211a*, red. W. Wróbel, Warszawa 2017.

ORZECZNICTWO:

- Wyrok SN z 03.10.1973 r., IV KR 256/73, LEX nr 21578.
- Wyrok SN z 27.10.1983 r., II KR 219/83, OSNKW 1984, nr 5–6, poz. 54.
- Wyrok SA w Łodzi z 09.03.1995 r., II AKr 40/95, Prok. i Pr.-wk 1995, nr 6, poz. 23.
- Wyrok SA w Krakowie z 07.09.2005 r., II AKa 162/05, KZS 2005, nr 10, poz. 26.
- Uchwała SN z 26.10.2006 r., I KZP 18/06, OSNKW 2006, nr 11, poz. 97.
- Wyrok SN z 08.06.2010 r., III KK 408/09, LEX nr 598846.
- Postanowienie SN z 26.01.2016 r., V KK 342/15, LEX nr 1977834.
- Wyrok SA w Białymstoku z 20.09.2017 r., II AKa 154/17, LEX nr 2369646.
- Wyrok WSA w Bydgoszczy z 26.02.2018 r., II SA/Bd 1078/17, LEX nr 2469202.
- Wyrok SA w Szczecinie z 26.04.2018 r., II AKa 48/18, LEX nr 2668036.
- Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 23.03.2021 r., IV Ka 110/21, LEX nr 3165861.
- Wyrok SN z 04.01.2022 r., III KK 411/21, LEX nr 3287205.
- Wyrok SR w Warszawie z 15.02.2022 r., II K 151/19, LEX nr 3410431.
- Wyrok SA w Warszawie z 25.02.2022 r., II AKa 184/21, LEX nr 3333436.
- Wyrok SN z 28.04.2022 r., II KK 216/21, OSNK 2022, nr 9, poz. 33.

INNE ŹRÓDŁA:

- <https://sjp.pwn.pl/slowniki/narazi%C4%87.html>
- <https://sjp.pwn.pl/szukaj/niebezpiecze%C5%84stwo.html>

The concept of exposure to imminent danger within the meaning of Art. 160 § 1 k.k. in the light of jurisprudence

SUMMARY

The aim of the article is to analyze the jurisprudence of the Supreme Court and common courts regarding the concept of exposure to a direct danger of loss of life or serious damage to health in terms of art. 160 § 1 of the Penal Code, and finally, to answer the question of whether the jurisprudence is uniform in this respect, or whether there are interpretation problems, the solution of which requires the intervention of the legislator.

Keywords: crime, exposure, immediate danger